

OBECNÉ PRÁVO

ОСОБЛИВОСТІ НОВОЇ ВИБОРЧОЇ СИСТЕМИ ІЗ МІСЦЕВИХ ВИБОРІВ

Шеверєва В. Є.

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри державного будівництва
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
м. Харків, Україна*

Вибори – це процедура обрання представників влади, коли певна група людей (виборців) висуває зі свого оточення одного або кількох членів для виконання будь-яких громадських функцій [2, с. 99].

Сучасна система місцевого самоврядування – це лише перехідна модель, яка з урахуванням виборчої системи, що застосовується для обрання того чи іншого представницького органу місцевого самоврядування, може набувати форми моделей «слабка рада – сильний мер» або «сильна рада – слабкий мер». Ці моделі за умов відсутності традицій демократичного розв'язання управлінських та політико-правових конфліктів здатні дестабілізувати взаємовідносини між представницькими і виконавчими муніципальними органами [8, с. 8]. З іншого боку, виборча система хоча не може запобігти всім суспільним суперечностям чи викорінити їх, проте вона в змозі підштовхнути політичну систему до зменшення конфронтації в суспільстві й державі [4, с. 10].

Виникає питання розмежування конструкцій «виборча система» і «виборчий процес». Як сукупність суспільних відносин, що виникають у зв'язку з організацією й проведенням виборів до представницьких органів публічної влади, здійсненням громадянами своїх виборчих прав, виборча система елементами свого змісту має принципи, правову основу, територіальну організацію виборів, суб'єктів, виборчий процес, правила та способи розподілу депутатських мандатів. Виборчий процес можна характеризувати як організаційно-процесуальний порядок реалізації виборчих прав громадян, формування виборчих органів публічної влади [1, с. 39, 43–44].

Вибори депутатів Верховної Ради Автономної Республіки Крим, обласних, районних, міських, районних у містах рад проводяться за пропорційною виборчою системою в багатомандатному виборчому окрузі за виборчими списками місцевих організацій політичних партій *із закріпленням кандидатів за територіальними виборчими округами*, на які поділяється багатомандатний виборчий округ, що збігається з територією відповідно Автономної Республіки Крим, області, району, району в місті, територією міста згідно з існуючим адміністративно-територіальним устроєм або територією об'єднаної міської територіальної громади. Однак із ст. 41 «Порядок реєстрації кандидатів у депутати в багатомандатному виборчому окрузі» Закону України «Про місцеві вибори» стає зрозумілим, що таке закріплення не є обов'язковим у зв'язку із не-

одноразовим формулюванням «у разі такого закріплення» [6], і дійсно, на виборах 2015 року далеко не всі місцеві організації партій закріпили кандидатів за територіальними виборчими округами або закріпили, але не за всіма. Кількість кандидатів у депутати, включених до виборчого списку місцевої організації партії, не може перевищувати кількості депутатів відповідної ради плюс один. При цьому у виборчому списку місцевої організації партії визначається перший кандидат, інші кандидати розташовуються у виборчому списку в алфавітному порядку (за прізвищем) із зазначенням територіального виборчого округу, за яким закріплюється кандидат. Дата реєстрації партії для участі у місцевих виборах не має значення.

Представництво осіб однієї статі у виборчих списках кандидатів у депутати місцевих рад у багатомандатних виборчих округах має становити не менше 30% загальної кількості кандидатів у виборчому списку. Гендерна квота є новелою у виборчому законодавстві України. Також Закон «Про політичні партії в Україні» було доповнено положенням, згідно якого статут політичної партії має містити розмір квот, що визначає мінімальний рівень представництва жінок і чоловіків у виборчому списку кандидатів у народні депутати України від партії у загальнодержавному окрузі, кандидатів у депутати місцевих рад в багатомандатних виборчих округах і має становити не менше 30% загальної кількості кандидатів у виборчому списку (п. 10 ст. 8 Закону) [7].

Пропорційна система із закріпленням кандидатів за округами є кроком до персоніфікації. Бюлетень з виборів за списками є списком партій, що беруть участь у даних виборах. За назвою кожної партії у тому ж рядку вказане прізвище кандидата, який очолює список, та кандидата, що закріплений за даним округом. Отримавши бюлетень з переліком партійних списків, виборець робить лише одну позначку – проти назви партії, за список якої голосує. Цей його голос є одночасно голосом за кандидата, який закріплений партією за даним округом. Пропорційна система із закріпленням кандидатів за округами по виборах до муніципальних рад застосовується також в Естонії, Нідерландах. У зарубіжних країнах використовуються і більш складні види пропорційної системи із наданням переваги, при цьому не можна недооцінювати здатність виборців розуміти механізми роботи різних виборчих систем і правильно ними користуватися. Так, наприклад, такі складні системи успішно використовувалися, зокрема, в малорозвинених країнах Азіатсько-Тихоокеанського регіону (Папуа-Новій Гвінеї, Шри-Ланці тощо) [4, с. 10]. Пропорційна виборча система дозволяє групам виборців, які не отримали більшості голосів в округах, мати свого представника у місцевій раді та дозволяє сформувати дієздатні системи муніципального управління, але лише за умови існування потужних місцевих осередків політичних партій [3, с. 186]. Негативною тенденцією, що має місце під час місцевих виборів в Україні, є переважання у якості суб'єктів передвиборної боротьби політичних партій національного масштабу, що створює сприятливе тло для поширення практики використання окремими кандидатами їх партійних брендів, не приділяючи реальної уваги вирішенню соціально-економічних проблем місцевого значення.

У виборчому списку місцевої організації партії кандидати у депутати (крім кандидата у депутати, який не закріплений за територіальним виборчим округом) розташовуються в порядку зменшення відсотку голосів виборців, поданих за відповідну місцеву організацію партії у територіальних виборчих округах, за якими були закріплені кандидати, від загальної кількості голосів виборців, поданих за всі місцеві організації партій у відповідних територіальних виборчих округах. Тобто черговість отримання мандату визначається відсотком голосів, які отримав кандидат у власному окрузі. У результаті може трапитись так, що мандат отримують ті кандидати, які принесли партії менше голосів, але за рахунок низької явки виборців у їх округах, результат у відсотках буде вищий. Також може бути, що від *територіального виборчого округу* не буде обрано депутата взагалі – тобто жоден з кандидатів, що закріплені за округом, може не стати депутатом. Оскільки місцевим організаціям партій, які висунули кандидатів, необхідно отримати 5 і більше% голосів виборців у відповідному *багатомандатному виборчому окрузі*, і ці голоси повинні дорівнювати або бути більшими за виборчу квоту (кількість голосів виборців, необхідних для отримання одного депутатського мандата у багатомандатному окрузі). З іншого боку, від територіального виборчого округу може пройти у раду двоє або й більше кандидатів.

Зв'язок кандидата з округом передбачає необхідність більш глибокого розуміння та усвідомлення депутатом економічних, соціальних та інших проблем територіальної громади і відповідно до цього – більш компетентного виконання своїх обов'язків [5, с. 214]. Таке становище депутата місцевої ради позиціонує його саме як представника територіальної громади, виборців свого виборчого округу і вказує на його дії саме в їх інтересах, а не передусім в інтересах партії. До того ж партійна система в Україні досить роздроблена, і залежність від партії ні яким чином не сприяла б злагожденій дії депутатів місцевих рад на користь громади. Саме на низовому рівні, рівні місцевих рад можливий розширений толерантний діалог з громадянами, вільне вираження громадської думки, пошук компромісів, оскільки українське суспільство тільки набуває досвіду такого спілкування, політична культура перебуває лише на етапі формування. У подальшому це призведе також і до зменшення абсентеїзму, більш високої участі громадян у виборчому процесі, і як наслідок – до чесного і прозорого проведення виборів.

Література:

1. Бодрова, І. І. Теоретико-правові аспекти поняття «виборча система» [Текст] / І. І. Бодрова // Проблеми законності : респ. міжвідом. наук. зб. / відп. Ред. В. Я. Тацій. – Х. : Нац. юрид. акад. України, 2010. – Вип. 108. – С. 36–45.
2. Конституційне право зарубіжних країн [Текст] : навч. посіб. / М. С. Горшеньова, К. О. Закоморна, В. О. Ріяка та ін.; за заг. ред. В. О. Ріяки. – 2-е вид., доповн. і перероб. – К. : Юрінком Інтер, 2006. – 544 с.
3. Кравченко, В. Моделювання виборчих систем на місцевих виборах: конституційно-правові аспекти [Текст] / Віктор Кравченко, Артем Янчук // Право України. – 2013. – № 5. – С. 182–189.

4. Марцеляк, О. Конституційна реформа і модернізація виборчої системи України в контексті світового досвіду [Текст] / О. Марцеляк // Віче. – 2015. – № 16. – С. 8–12.

5. Николаїшин, Б. Місцеві вибори як базовий механізм формування відносин між органами публічної влади і територіальними громадами: зарубіжний досвід [Текст] / Б. Николаїшин // Державне управління та місцеве самоврядування : зб. наук. праць. – Дніпропетровськ: Дніпропетров. регіонал. ін-т держ. упр., 2014 . – Вип. 4 (23). – С. 212–228.

6. Про місцеві вибори [Текст] : Закон України від 14.07.2015 р. № 595-VIII // Відом. Верхов. Ради України. – 2015. – № 37–38. – Ст. 366.

7. Про політичні партії в Україні [Текст] : Закон України від 05.04.2001 р. № 2365-III // Відом. Верхов. Ради України. – 2001. – № 23. – Ст. 118.

8. Серьогіна, С. Г. Муніципальна реформа як чинник удосконалення функціонування системи місцевого самоврядування в Україні [Текст] / С. Г. Серьогіна // Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2013. – Вип. 26 – С. 3–15.

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva

EURÓPSKA TRADÍCIA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE: UPLATŇOVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie

**EURÓPSKA TRADÍCIA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE:
UPLATŇOVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV**

medzinárodnej vedeckej konferencie

6. – 7. máj 2016

Paneurópska vysoká škola, Fakulta práva, Bratislava

BRATISLAVA 2016

Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie
**EURÓPSKA TRADÍCIA V MEDZINÁRODNOM PRÁVE:
UPLATŇOVANIE ĽUDSKÝCH PRÁV**

/6. – 7. máj 2016/

Šéfredaktor: doc. JUDr. Július KOVÁČ, CSc.

Programovy a vedecky vybor: JUDr. Andrej Karpat, PhD
JUDr. Libor Klimek
PaeDr. Zuzana Kurucova, PhD
JUDr. Veronika Skorkova PhD
JUDr. Denisa Soukenikova, PhD
JUDr. Ivan Roháč, LL.M, MBA, PhD
JUDr. Martina Řeřichová

Za odbornú a jazykovú stránku príspevkov zodpovedajú autori.
Rukopis neprešiel jazykovou úpravou.

Vydal: Paneurópska vysoká škola, Bratislava, 2016